

Підмогильна Н. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Вовкобой А. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗОВНІШНІ ПРОЯВИ КУЛЬТУРИ СКАСУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СИМВОЛІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена культурі скасування у сучасному українському символічному просторі. За останні декілька років трактування поняття «канцелінгу» зазнало суттєвих трансформацій: від соціальної практики притягнення до цифрової відповідальності – до стратегії державної політики у сфері національної безпеки. Та незважаючи на подібне перенесення феномену з інтерактивного інформаційного середовища до життєвого, його диференційні ознаки залишаються незмінними: одні вбачають в ньому інструмент відновлення соціальної справедливості, інші – цензурування та здійснення соціального тиску. Так, процеси деконструкції та деколонізації в Україні можуть одночасно трактуватися у якості «звільнення символічного простору» та як «тотальне скасування культури». У статті зроблено спробу визначити конструктивні аспекти, які містить у собі, на перший погляд, цілковито деструктивний акт демонтажу культурно-історичних пам'ятників на теренах України, особливо – під час її боротьби за територіальну цілісність та право на самобутність.

У результаті дослідження шляхом опрацювання ряду культурологічних робіт та журналістських матеріалів за допомогою методів дискурс- та контент-аналізу було встановлено, що явище «пам'ятникопаду», яке слугує візуальними проявом культури скасування радянського та російського колоніального минулого, варто розглядати не як деструкцію української культурної спадщини, а як її деконструкцію – злам усталених стереотипів, виявлення прихованих суперечностей та пошук нових інтерпретацій. Саме тому звільнення символічного простору від візуальних маркерів тоталітаризму та імперіалізму вважається одним із важливих напрямків сучасної соціокультурної політики України. Окрім цього, було визначено, що практика скасування може спрямовуватися не лише на фізичних або юридичних осіб, а й на цілі концепції.

Новизна роботи полягає у розширенні відомостей щодо сучасної культури скасування, особливостей форм її прояву та її наслідків. Результати роботи можуть бути використанні у подальших соціальнокомунікаційних дослідженнях.

Ключові слова: культура скасування, деконструкція, деколонізація, символічний простір, медіарепрезентація, суспільна думка.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну породило нову хвилю деколонізації, а разом із нею – актуалізувало дискурс історичної пам'яті в українському публічному медіапросторі. Так, критики сучасної культури скасування – нового соціокультурного тренду, метою якого у даному контексті є відмова від будь-яких матеріальних та нематеріальних нагадувань про колоніально-імперське та тоталітарно-комуністичне минуле на теренах України, – вбачають у ній загрозу паралельного нівелювання і навіть втрати суттєвої частки української культури як такої. Показовим у цьому сенсі є політичний дискурс, який передував демонтажу пам'ятника Засновникам Одеси,

центром композиції якого є постать російської імператриці Катерини II. Підсумки електронного голосування щодо подальшої долі монумента [5] продемонстрували, що демонтажу радянських та російських колоніальних символів, хоча й у значно меншому масштабі (див. рис. 1), продовжує сприйматися як явище «вандальне», а сама його назва – «пам'ятникопад» – як пейоратив. Проте, з огляду на довготривалу та безпосередню загрозу територіальній цілісності України, актуальним є розгляд заборони пропаганди символіки російської імперської політики та комуністичного тоталітарного режиму як стратегії, прийнятої «з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, забезпечення

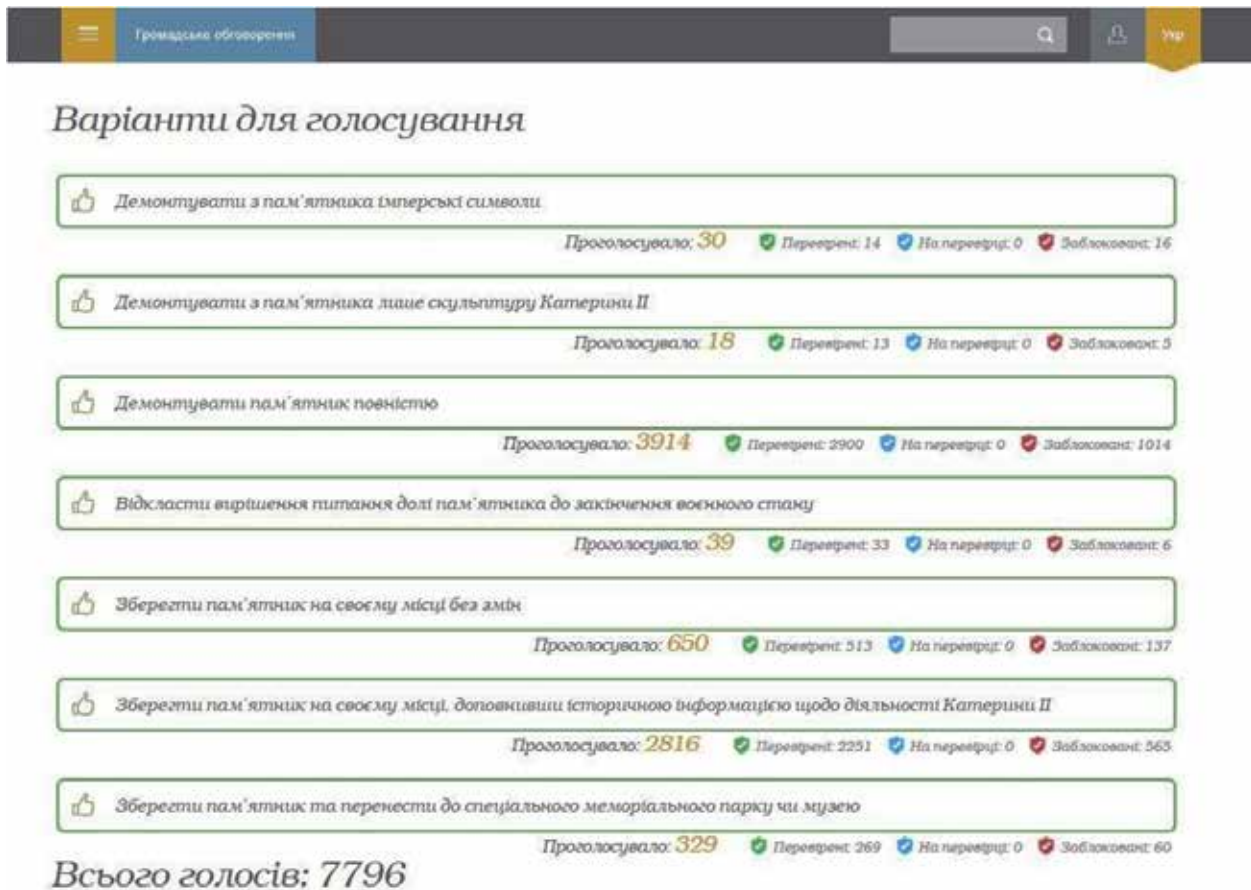

Рис. 1. Доля пам'ятника «Засновникам Одеси». Підсумки голосування

Джерело: Офіційний сайт міста Одеса (<https://omr.gov.ua/>)

прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави» [16; 15].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як зазначає Т. Хітрова, дискурс «декомунізації» не є новим для сучасного українського інформаційного простору [25, с. 61], проте через свою потенційну можливість до амбівалентного впливу на громадську думку залишається об'єктом багатьох наукових досліджень у галузі соціальних та гуманітарних наук. Так, М. Ліварюк виокремив три історико-політичних дискурси, які конкурували між собою за наповнення таких вузлових точок, як «декомунізація» та «українська історична пам'ять» впродовж 2014–2018 рр., а саме: «український націоналістичний», що «розглядає декомунізацію як процес «повернення власної історії», відновлення «історичної правди»»; «радянсько-неоімперський», що інтерпретує «історичне минуле України як невід'ємну складову спільної історії «руських/радянського» народів» та «розглядає декомунізацію як намагання заперечити власну українську історію»; «лівий критичний», що розглядає декомунізацію як процес, спрямо-

ваний не на насадження конкретного нарративу пам'яті (наприклад, українського націоналістичного), а на «остаточний розрив з інституційними нормами та практиками, що були характерними для радянського авторитарного середовища і які у певних видозмінах збереглися в умовах нової незалежної держави» [10, с. 54]. Автор зазначає, що у боротьбі за «коректні» інтерпретації минулого можуть брати участь різні мнемонічні актори (промоутери того чи іншого дискурсу історичної пам'яті) [10, с. 98]. О. Гриценко [4] виокремлює такі ключові типи ідентичності, що фігурують у культурній комунікації з приводу декомунізації:

1. Ідентичності основних дієвців (активних учасників) декомунізації:

1.1. Конструктивні декомунізатори, метою яких є формування символічного простору – міст самобутньої національної ідентичності (здебільшого – шляхом топонімічних змін);

1.2. Деструктивні декомунізатори, метою яких є «боротьба з пам'ятниками».

2. Ідентичності основних противників та критиків декомунізації:

2.1. «Захисники демократичних свобод і пам'яток»:

2.1.1. Захисники свободи слова (від декомунізаційних заборон);

2.1.2. Західні експерти (вболівальники за демократію в Україні);

2.1.3. Знавці/захисники радянських пам'яток, що підлягають демонтажу в рамках декомунізації.

2.2. «Ватники» (суб'єкти з відверто прорадянськими або проросійськими політичними поглядами) та ін. [4, с. 241–247].

Таким чином, вищенаведені класифікації дозволяють зробити висновок про поляризацію українського суспільства у ставленні до декомунізації та деколонізації, а також про сегментованість такого дискурсу у національному медіапросторі.

Явище декомунізації як інструмента деколонізації візуального простору було розглянуто у роботах Р. Ганинець [3], М. Песенті [13] та Т. Шлепакової [27]. Теоретико-методологічні особливості феномену візуального були представлені у роботах К. Кислюка [7], О. Пушонкової [17], О. Шинкаренка [26] та ін.

Метою цієї статті є визначення конструктивних аспектів, які містить у собі, на перший погляд, цілковито деструктивний акт демонтажу культурно-історичних пам'яток на теренах України.

Об'єктом дослідження є явище «пам'ятникопаду» як зовнішнього прояву культури скасування у сучасному символічному просторі України.

Методологічною основою дослідження є понятійний та теоретичний апарат культурологічних студій, що дозволяє визначити роль декомунізації та деколонізації у конструюванні повсякденності не лише в медіа-, а й життєвому просторі. Опрацювання теоретичних джерел та журналістських матеріалів було здійснено за допомогою загальнонаукових методів аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення, а також методів дискурс- та контент-аналізу.

Вклад основного матеріалу. Як зазначив секретар Ради національної безпеки і оборони України О. Данілов у своєму інтерв'ю для журналу «НВ», війна проти України – *«це початок Третьої світової війни»* [20]. І справді, гіпотетична загроза масштабного військового конфлікту, яка тривалий час висвітлювалася у світовому кінематографі заради масового інфотейнменту, сьогодні стала реальністю для кожного українця. Тож, у якості культурного опору російській агресії, метою якої є «денацифікація» України [18], на теренах нашої країни продовжується процес деколонізації та декомунізації всіх сфер суспільного життя. Най-

яскравішим прикладом ліквідації наслідків комуністичної ідеології є так званий «пам'ятникопад» (хвиля демонтажу меморіалів найодіознішим діячам СРСР та символічного втілення наслідків їхньої політики), який, у свою чергу, можна вважати безпосереднім виявом деконструктивізму – однієї з впливових постмодерністських теорій ХХ ст., яка певним чином реалізувалася у соціокультурних практиках ХХІ ст.

У своїй роботі *«Хаос як основа деконструктивізму»*, дослідниці І. Кузнецова та В. Пономаренко визначають деконструктивізм як сучасний стиль мистецтва, образи якого виражають хаотичність форми, а саме: руйнацію, деформацію, розшарування з заміщенням певних площин та об'ємів відносно один одного. Іншими словами, це стиль хаосу, який дозволяє побачити конфлікт між сприйняттям людиною зовнішнього образу форми та її змістом [9, с. 45–47]. Очевидне вираження ідеї деконструктивізму знайшли у таких видах мистецтва тривимірної форми, як скульптура та архітектура. Наприклад, у статті *«Деконструктивізм – напрям сучасної архітектури»*, В. Тютенко та О. Таран звертаються до трактатів французького філософа Ж. Дерріда, який першим виявив потенцію архітектури вступати в конфлікт, переживати кризу та *«скасовувати саму себе»* шляхом деформації композиційних мотивів конструктивізму [21, с. 62–64]. Отже, виходячи з цього, можемо стверджувати, що «пам'ятникопад» виконує одночасно дві функції:

1) фізичної деструкції радянського конструктивізму (панівного стилю «виробничого мистецтва» 1917–1936 рр.);

2) символічної відмови від маркерів тоталітарного минулого, що перешкоджало та продовжує перешкоджати українському національному відродженню.

Про реальну загрозу Третьої світової війни та ще однієї ядерної катастрофи у своїй промові також зазначив радник керівника Офісу Президента України М. Подоляк: *«На жаль, західний світ, наші партнери, ще не до кінця розуміють, що це є вже терористична загроза світу. Виходячи з того, що сьогодні вночі бомбили Запорізьку атомну станцію, це вже нонсенс»* [14]. Через 36 років після Чорнобильської катастрофи людство знову опинилося перед ядерною загрозою, а Україна – у самому її центрі. Захоплення та обстріл українських атомних електростанцій російськими військами, безперечно, стали своєрідним тригером тієї «культурної травми», яка трансформувала український національ-

ний лінгвокультурний код. Так, у своїй роботі «Сучасне українське візуальне мистецтво: екологічні запити і відповіді» О. Ліщинська [11] розглядає Чорнобильську трагедію як метафору катастрофи, руйнації та болю, що назавжди змінила нинішню візуальну царину. Дослідниця зазначає, що «мистецтво поглинає все, що відбувається в суспільному житті і спроможне підштовхнути до вирішення проблем, суперечностей, складних завдань... Мистецтво формує світогляд, картину світу, світосприйняття і світорозуміння. Воно виявляє істинну, часом приховану сутність усього, що оточує людину, і визначає вектор подальшої діяльності людини» [11, с. 3]. Авторка статті також дійшла висновку, що під час кризових та надзвичайних ситуацій художником стає кожен з нас – і діюча особа, і глядач, і тлумач соціокультурного буття [11, с. 3]. Тобто наведене твердження дозволяє нам розглядати «пам'ятникопад» не лише як рефлексію на кричущі дії загарбників, а й як прояв творчого самовираження (наприклад, закриття українськими прапорами танків Т-34, що є частиною меморіалу загиблим радянським військовим у м. Берлін [22] або маскуванню пам'ятника на місці відпочинку Петра I у м. Полтава (рис. 2) [12]).

Обговорення. За останні декілька років культура скасування стала темою поляризованих дебатів серед багатьох науковців, які розглядають даний феномен або як інструмент боротьби за соціальну справедливість, або ж – цензурування інакодумців. Окрім цього, незважаючи на те, що термін «cancel culture» активно використовується з 2014 р., в американському словнику Мерріам-Вебстер тлумачення культури скасування як «практики або тенденції масового скасування (відмови у публічній підтримці когось (наприклад, знаменитості) або чогось (наприклад, компанії), особливо у соціальних мережах) як засобу вираження неохвалення або здійснення соціального тиску» [28] з'явилося лише у 2021 р., що може слугувати ще одним доказом її складного та неоднозначного характеру.

Український аналог «cancel culture», котрий набув поширення у формі «пам'ятникопаду» також у 2014 р., доводить, що подібна практика скасування: 1) може спрямовуватися не лише на фізичних або юридичних осіб, а й на цілі концепції (наприклад, «руський мир»); 2) здатна до трансгресії, контрперенесення з інтерактивного інформаційного середовища у константний (жит-

Рис. 2. Маскування пам'ятника на місці відпочинку Петра I у м. Полтава

Джерело: Інтернет-видання «Полтавщина» (<https://poltava.to/>)

тевий) простір [2, с. 85]. М. Песенті у своєму дослідженні «Культурне відродження та соціальна трансформація України. Роль культури та мистецтва у зміцненні стійкості постмайданної України» говорить про це так: «У 2015 році державний орган, відповідальний за формування політики пам'яті, Український інститут національної пам'яті, розробив «закони про декомунізацію», а пізніше став державним органом, який наглядав за їхньою імплементацією. Закони були ухвалені Верховною Радою і мали на меті заохочення загальнонаціональної переоцінки злочинів тоталітарних режимів, викриття їхнього «нелюдського та антидемократичного характеру», яке «набуло нової нагальності, оскільки неорадянська російська політика агресії зазіхала на саме існування незалежної України». Вони включали відкриття всіх архівів, усунення географічних назв, пов'язаних з радянським періодом, вилучення радянських символів та пам'ятників, а також пропаганду нового дискурсу історії з акцентом на героїзмі та визвольних змаганнях» [13, с. 30–31]. Тобто у даному випадку культура скасування розглядається як стратегія національної безпеки, спрямована на захист українського інформаційного та культурного простору.

Як зазначає дослідниця О. Шинкаренко, «продуктивність такого розуміння потенціалу сучасної візуальної образності особливо наочно засвідчується сучасними дослідженнями у сфері урбаністики, які піднімають питання впливу міського середовища, образів міста та різних життєвих просторів на людську поведінку» [26, с. 47]. На її думку, різні режими бачення, сприйняття топосу та переживання «духу місця» відіграють ключову роль при осягненні дійсності та самовираженні індивіда, детермінуючи при цьому його культурну ідентичність, що в кінцевому рахунку визначає весь соціальний світ. Тобто, цитуючи науковця Н. Мірзоева, візуальна культура «є не просто частиною повсякденного життя, а самим повсякденним життям» [26, с. 47; 29, с. 1].

Згадуючи про реципієнта візуальної культури, не можна забувати й про її безпосереднього творця. Наприклад, дослідниця О. Пушонкова [17] говорить про відновлення важливості етичної позиції художника, дизайнера або митця. Незважаючи на те, що ми живемо у добу нового гедонізму, превалювання візуального тексту над візуальним контекстом вже не задовольняє сучасного глядача. Від художника сьогодні очікують фіксації не лише професійної, але й соціальної позиції, етичного вибору [17, с. 90]. Так, С. Миргородський, один

із авторів скульптурної композиції «Арка дружби народів» (м. Київ), схвалив демонтаж частини комплексу, що символізує українсько-російську дружбу: «Відчуваю радість. Нарешті! Дружба з Росією закінчена... А мати пам'ятник вороженці – це гріх» [24].

Отже, незважаючи на складний соціальний характер культури скасування як такої, її нагальність та реалізація в якості стратегії національної безпеки обумовлені наявністю зовнішньої загрози територіальній цілісності держави та праву нації на самовизначення. І, як показало опитування соціологічної групи «Рейтинг», українська нація зробила свій вибір: так, понад 65% підтримують перейменування вулиць, що містять російські або ж радянські назви, а 71% – за демонтаж пам'ятників, які пов'язані з державою-агресором [19]. Тобто громадяни України розуміють, що, за визначенням О. Ковалевської, звільнення символічного простору сучасних міст і містечок від візуальних маркерів минулих епох передусім є умовою звільнення нашої свідомості [8].

Більше того, сьогодні декомунізація є однією з найактуальніших тем для висвітлення в національних українських медіа. Так, новини про демонтаж пам'ятників позиціонуються як ще один крок на шляху до відстоювання інтересів країни на соціокультурному рівні і – як результат – користуються шаленою популярністю серед читацької аудиторії. Для наочності пропонуємо переглянути співвідношення лайків та дизлайків під постами, розміщеними на офіційних телеграм-каналах таких інформаційних ресурсів, як «Цензор.НЕТ» (193 тис. підписників), «ТСН новини» (937 тис. підписників) та «Труха Україна» (2,6 млн підписників).

Візуальною складовою постів з даної тематики зазвичай виступають відеоряди, на яких безпосередньо зображений сам процес демонтажу або ж світлини у форматі «before/after». Закономірним також є те, що зображення спустілих п'єдесталів часто наштовхують громадян на конструктивні роздуми щодо заповнення цієї новоутвореної порожнечі.

У своїй роботі «Декомунізація як інструмент формування національної політики пам'яті та переосмислення ролі мистецтва радянської доби» Т. Шлепакова зауважує, що повалення одних ідолів завжди призводить до пошуку нових та у якості прикладу наводить проект мексиканської художниці С. Гутьєррес під назвою «Населяючи тіні» [27, с. 10]. Як зазначає А. Баздирева, «Гутьєррес обирає спосіб деконструкції для

Суспільна реакція на демонтування російських скульптурних символів*

Новина	Телеграм-канал	Кількість лайків	Кількість дизлайків
Демонтаж пам'ятника Олександрю Пушкіну у м. Чернігів (30.04.2022)	Цензор.НЕТ Джерело: https://t.me/censor_net/11998?single	1,8 тис.	36
	ТСН новини Джерело: https://t.me/TCH_channel/30034?single	3,1 тис.	143
	Труха Україна Джерело: https://t.me/truexanewsua/44492	10,8 тис.	3,2 тис.
Демонтаж пам'ятника під «Аркою Дружби народів» у м. Київ (26.04.2022)	Цензор.НЕТ Джерело: https://t.me/censor_net/11797	1,8 тис.	14
	ТСН новини Джерело: https://t.me/TCH_channel/29560?single	3,7 тис.	49
	Труха Україна Джерело: https://t.me/truexanewsua/43741	24,9 тис.	1,5 тис.
Демонтаж пам'ятника «Засновникам Одеси» у м. Одеса (28.012.2022)	Цензор.НЕТ Джерело: https://t.me/censor_net/22265	1,3 тис.	174
	ТСН новини Джерело: https://t.me/TCH_channel/67026?single	3,2 тис.	71
	Труха Україна Джерело: https://t.me/truexanewsua/67167	25 тис.	8,5 тис.

*Дата звернення: 14.02.2023

створення моменту споглядання історії з усією її неоднозначністю» [1]. Так, художниця запропонувала кожному перехожому зайняти порожній простір постаменту, що його протягом шістдесяти семи років посідала фігура Леніна (Бессарабська площа, м. Київ), зробити селфі та задуматися над тим, хто та чому може це місце зайняти. На думку Баздиревої, «таким включенням, коли глядач буквально стає частиною скульптурної композиції, художниця акцентує причетність окремої людини до конструювання історії» [1]. Подібне явище К. Кислюк називає трансфігурацією місць пам'яті [7, с. 17].

Однак зараз в Україні спостерігається дещо інша тенденція: замість пошуку нових ідолів громадяни вшановують українську національну символіку. Так, екс-нардеп К. Іщейкін запропонував містянам прибрати одноголового орла [23], який прикрашає Монумент Слави у м. Полтава та прославляє перемогу росіян над шведами, а замість нього возвести український Тризуб. Дивлячись на кількісні показники, користувачі Facebook сприйняли ідею доволі схвально – наразі допис налі-

чує 317 реакцій «Подобається» проти 34 реакцій «Злість» [6]. Таким чином, відмова від радянсько-російського минулого спонукає нас зосередитись на суто українському майбутньому.

Висновки. Сьогодні, під час російської агресії, в Україні тривають процеси деколонізації та деколонізації, метою яких є відстоювання її національних інтересів в інформаційному просторі. Наші спостереження та роздуми дозволили дійти висновку, що явище «пам'ятникопаду», яке слугує візуальними проявом культури скасування радянського та російського колоніального минулого, варто розглядати не як деструкцію української культурної спадщини, а як її деконструкцію – злам усталених стереотипів, виявлення прихованих суперечностей та пошук нових інтерпретацій.

Проаналізувавши сучасні дослідження, в яких висвітлюються питання урбаністики та впливу міського середовища на людську свідомість, можна зробити узагальнення, що явище «пам'ятникопаду» відіграє ключову роль при формуванні національно-специфічної картини

світу індивіда, безпосередньо впливає на процеси самоідентифікації та інтерпретації оточуючої дійсності. Саме тому звільнення українського символічного простору від візуальних маркерів тоталітаризму та імперіалізму вважається одним із важливих напрямків сучасної соціокультурної політики України, що сприяє захисту та подальшому розвитку її державності.

Список літератури:

1. Баздирєва А. З висоти п'єдесталу. *Korydor*, 12.07.2016. URL: <http://korydor.in.ua/ua/bez-rubriki/inhabiting-shadows.html> (дата звернення: 06.09.2023).
2. Блискун О. О. Розробка моделі системної репрезентації молоддю мережі інтернет на основі теорії поля К. Левіна. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2012. № 1 (3). С. 81–88.
3. Ганинець Р. Є. Переосмислення радянської монументальної пропаганди в Україні на прикладі пропагандистських пам'ятників. *Суб'єкт. Пам'ять. Символічне: Зб. наук. ст. та тез наук. повід. За матеріалами дистанційної Міжнародної наук.-теор. конф. та наук. Круглого столу «Культурна спадщина радянського періоду в сучасній Україні: від ностальгії – до переосмислення»*, Київ, 28 травня 2020 р. 2020. С. 34–37.
4. Гриценко О. А. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України; Інститут культурології НАМ України, 2019. 320 с.
5. Доля пам'ятника «Засновникам Одеси». Підсумки електронного голосування. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/230555/> (дата звернення: 06.09.2023).
6. Ішейкін, К. Друзі! В мережі ширяться суперечки щодо ідеологічних пам'ятників минулих епох. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/KOSTIANTYN.ISHCHEIKIN/posts/3118844988354219> (дата звернення: 06.09.2023).
7. Кислюк К. В. Теоретико-методологічні особливості культурологічного підходу до феномену візуального. *Культура України: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 69. С. 9–21. DOI: 10.31516/2410-5325.069.01.
8. Ковалевська О. Звільнення простору. Декомунізація як деколонізація візуального простору українських міст, *Український тиждень*. № 47 (419). 2015. 25 листопада. URL: <https://tyzhden.ua/Society/152408> (дата звернення: 06.09.2023).
9. Кузнецова І. О., Пономаренко В. І. Хаос як основа деконструктивізму. *Візуальність в українській культурі: статус, динаміка, контексти*. Матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції (9–10 жовтня 2013 р.). Черкаси, 2013. С. 45–47.
10. Ліварюк М. Дискурсивні стратегії декомунізації в Україні: бакалаврська робота, НаУКМА. Київ, 2020. 119 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18747> (дата звернення: 06.09.2023).
11. Ліщинська О. І. Сучасне українське візуальне мистецтво: екологічні запити і відповіді. *Perspective in novation sinscience, education, production andtransport*: матер. міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. 17–26 грудня 2013 р. 11 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/911.pdf> (дата звернення: 06.09.2023).
12. Недогорська А. Пам'ятник на місці відпочинку Петра I у Полтаві накрили синьо-жовтою маскувальною сіткою. *Інтернет-видання «Полтавщина»*, 13.08.2022. URL: <https://poltava.to/news/67379/> (дата звернення: 06.09.2023).
13. Песенті М. Культурне відродження та соціальна трансформація України. Роль культури та мистецтва у зміцненні стійкості постмайданної України / Королівський інститут міжнародних відносин: Chatham House, 2020. 47 с.
14. Подоляк: Третя світова війна вже почалась, але світ цього не розуміє. *Укрінформ*, 04.03.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3420204-podolak-treta-svitova-vijna-vze-pocalas-ale-svit-cogo-ne-rozumie.html> (дата звернення: 06.09.2023).
15. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 9 квітня 2015 р. № 317-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#doc_info (дата звернення: 06.09.2023).
16. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів: Закон України від 21 березня 2023 р. № 3005-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-IX#doc_info (дата звернення: 06.09.2023).
17. Пушонкова О. А. Візуальна мова у добу гедонізму: тексти і контексти. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філософія: наук. журн.* 2014. № 11 (30). С. 86–92.
18. Сергейцев, Т. Что Россия должна сделать с Украиной. РИА Новости. URL: <https://web.archive.org/web/20220403060102/https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html> (дата звернення: 06.09.2023).

19. Соціологічна група «Рейтинг». Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни (27 квітня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatyu_obschenacionalnyu_opros_ideologicheskie_markery_voynu_27_aprelya_2022.html (дата звернення: 06.09.2023).

20. Тарасов О. Це початок Третьої світової війни». Велике інтерв'ю з секретарем РНБО Даниловим – про 20 днів оборони, кадирівців та «стурбованість» Заходу», NV.UA, 15.03.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/20-dniv-viyni-proti-rosiji-interv-yu-z-sekretarem-rnbo-oleksiyem-danilovim-ostanni-povini-50225321.html> (дата звернення: 06.09.2023).

21. Тютенко В. А., Таран О. В. Деконструктивізм – напрям сучасної архітектури. *Наукові записки: зб. наук. пр.* 2015. Вип. 17. С. 62–64.

22. У Берліні у ніч на 30-те березня невідомі закрили українськими прапорами танки Т-34. ТСН.ua, 30.03.2022. URL: https://t.me/ТСН_channel/26067 (дата звернення: 06.09.2023).

23. У Полтаві точаться активні дискусії, аби «зачистити» місто від усього російського. ТСН.ua, 16.04.2022. URL: https://t.me/ТСН_channel/28302 (дата звернення: 06.09.2023).

24. Фурдак, Д. Один із авторів пам'ятника російському та українському робітникам в Києві зрадив демонтажу свого творіння. ТСН.ua, 26.04.2022. URL: <https://tsn.ua/exclusive/odin-iz-avtoriv-pam-yatnika-rosiyskomu-ta-ukrayinskomu-robotnikam-v-kiyevi-zradiv-demontazhu-svogo-tvorinnya-2046958.html> (дата звернення: 06.09.2023).

25. Хітрова Т. «Декомунізація» як риторичний дискурс та джерело формування амбівалентних смислів у сучасному інформаційному просторі України. *Образ.* 2015. Вип. 3. С. 60–67.

26. Шинкаренко О. В. Етичні експлікації «візуального повороту» у сучасній культурі. *Українські культурологічні студії.* 2020. №1 (6). С. 45–46.

27. Шлепакова Т. Л. Декомунізація як інструмент формування національної політики пам'яті та переосмислення ролі мистецтва радянської доби (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами за 2015–2016 рр.). ДЗК, 8/4. 19 с. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2016/dekomyn.pdf (дата звернення: 06.09.2023).

28. Merriam-Webster. (n.d.). Cancel culture. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved September 6, 2023, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cancel%20culture> (дата звернення: 06.09.2023).

29. Mirzoeff, N. (1999). Introduction: What is visual culture? In N. Mirzoeff (Ed.). *An Introduction to Visual Culture.* (pp. 1–34). Routledge.

Pidmohylna N. V., Vovkoboï A. D. EXTERNAL MANIFESTATIONS OF CANCEL CULTURE IN THE UKRAINIAN SYMBOLIC SPACE

The article deals with the phenomenon of cancel culture in the modern Ukrainian symbolic space. Over the past few years, the interpretation of the concept of “canceling” has undergone some significant transformations as it shifted from the social digital accountability practice to the national security strategy. However, despite such shift of the phenomenon from an interactive informational environment to a real life one, its deferential features remain unchanged: while some see it as a tool for restoring social justice, the others view it as a tool for censoring and exerting social pressure. Thus, the processes of decommunization and decolonization in Ukraine can be simultaneously interpreted as the “liberation of symbolic space” and “total cancelation of culture”. The paper attempts to determine the constructive aspects contained in a completely destructive, at the first glance, act of dismantling the cultural and historical monuments throughout Ukraine, especially during its struggle for the territorial integrity and right to national identity.

As a result of studying a number of cultural scientific works and journalistic materials with the use of discourse and content analysis methods it was established that the phenomenon of “pamiatnykopad” (the so-called “fall of monuments”) which serves as a visual manifestation of the cancelation of the Soviet and Russian colonial past should be considered not as a destruction of the Ukrainian cultural heritage, but as its deconstruction – the breaking of deep-rooted stereotypes, unveiling hidden contradictions and search for new interpretations. That is why liberation of the symbolic space of cities from the visual markers of totalitarianism and imperialism is deemed to be one of the important directions of the modern social and cultural policy of Ukraine. In addition, it was determined that the practice of canceling can be aimed not only at the individuals or legal entities, but also at the entire concepts.

The novelty of the study lies in the expansion of information about the modern cancel culture and the peculiarities of its manifestation forms and consequences. The results of the work can be used in further social communication studies.

Key words: cancel culture, decommunization, decolonization, symbolic space, media representation, public opinion.